

PRELIMINARIILE TEORETICE LA ANALIZA GRAMATICALĂ ÎN PROIECTUL *SIASTRO*: NIVELUL SINTAGMATIC

Lucrarea de față, ca, de altfel, și cele elaborate de Dina Vîlcu și Emma Tămâianu-Morita¹, are toate caracteristicile inerente stadiului de început al cercetării la care se referă. Ele discută o direcție nouă, posibilă în cadrul unui proiect mai amplu, unul ce implică o colaborare strânsă între lingviști și specialiști din domeniul IT. Ca o consecință, secțiunile lor „definitiv decise” și întrucâtva concluzive – cele dedicate problemelor deja rezolvate/„clasate” – nu pot fi decât sărace. În schimb, părțile cuprinzând ipoteze, tatonări și discutarea unor principii de abordare sunt mult mai dezvoltate.

În ce ne privește, vom încerca să deschidem, în contribuția noastră, trei dimensiuni principale:

1. Schițarea primară („în principiu”) a acestei noi soluții în cadrul proiectului *SIASTRO*²; aici voi urmări în primul rând avantajele și simplificările de ordin *practic* pe care le poate aduce utilizarea unui sistem de analiză bazat pe modelul sintactic al lui D. D. Drașoveanu.

2. O dimensiune pronunțat *teoretică* (care reprezintă, în fapt, domeniul major și ambiția principală a prezentei lucrări): reluarea definirii de către eminentul profesor clujean a *unui singur* (și pe deplin *unitar*) *nivel gramatical* al limbii – cel *sintagmatic*.

3. Explorarea sumară a unei problematice *metateoretice*, și anume cea a compatibilității gramaticii drașoveniene cu cadrul mai larg (în fapt *totalizant*³) al unei lingvistici *integrale* în sensul coșerian al termenului.

1. Proiectul *SIASTRO*⁴ fiind destinat realizării unui analizor automat capabil să recunoască și, eventual, să identifice⁵ sintagmele din textele de limbă română,

¹ Vezi *infra*.

² *Sistem informatic pentru analiza sintagmatică a textelor în limba română. Fundamentare teoretică și implementare – SIASTRO*, grant CEEEX, Modulul I, Proiecte de cercetare-dezvoltare complexe, contract nr. 86 CEEEX-II-03/2006.

³ Încă de la *Sistem, normă și vorbire* (1952) Eugeniu Coșeriu vorbea despre „posibilitatea unei distincții tripartite în realitatea *unitară* a limbajului” (s.n., C.V.; cf. Coșeriu 1952/2004, p. 9).

⁴ Pentru o dare de seamă ceva mai largă privitoare la proiect, vezi studiul Emmei Tămâianu-Morita, *infra*.

⁵ Să „spună” utilizatorului care este sintagma și cărui tip îi aparține ea.

calea cea mai firească de abordare ne-a părut a fi una care privește structura sintactică „de sus în jos”, plecând de la propoziție înspre componentele ei, în linia binecunoscută a analizei în constituenți imediați, altfel spus, o procedură de sorginte generativistă. În această linie, s-ar proceda mai întâi la separarea (și identificarea „nucleului”) grupului nominal și a celui verbal, apoi s-ar face distincții în interiorul fiecăruia dintre acestea ș.a.m.d.

Posibilitatea unei analize *inverse*, una bazată pe opera⁶ gramaticală a lui D. D. Drașoveanu, s-a profilat însă, la un moment dat, ca o posibilă soluție alternativă (eventual de verificare sau *back-up*); ea presupune un cu totul alt mod de abordare decât cel mai sus schițat, astfel încât un grup de cercetători din cadrul SIASTRO⁷ și-a luat ca sarcină evaluarea primară a soluțiilor pe care dezvoltarea ei le-ar aduce.

Principalele *avantaje* pe care, cel mai probabil, acest sistem le-ar prezenta ar fi următoarele:

- asigurarea unei „baze de pornire” de mare claritate⁸ pentru analizor, dat fiind că inventarul relatemelor din limba română este finit; programul ar opera prin punerea în evidență a tuturor flectivelor și conectorilor dintr-un text, identificând și construind, plecând de la acestea, toate sintagmele (în „ierarhia” lor);
- câteva caracteristici ale relației (mai ales ale celei subordonatoare) – în primul rând topica și regimul pe care aceasta le impune – ar ușura considerabil sarcina programului de a identifica termenii;

⁶ Am utilizat acest termen spre a sublinia *coeziunea și sistematicitatea* unor contribuții care au văzut lumina tiparului sub forma unor articole separate (ceea ce poate crea impresia că ele ar trata chestiuni *disparate*): fiecare dintre observațiile și luările de poziție „locale” ale lui D. D. Drașoveanu se găsește în perfectă coerență cu un nucleu conceptual laconic exprimat, dar în esența lui, revoluționar – e vorba tocmai de teoria gramaticii ca știință a nivelului sintagmic și a relației ca fapt definitoriu pentru acest nivel.

⁷ Cei trei prezenți în acest volum, cărora li se adaugă cercetătorul Mircea Minică de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj.

⁸ Una din problemele majore ale unui analizor care lucrează „de sus în jos” este că el trebuie, după identificarea unor candidați pentru nucleele grupului nominal, verbal etc., să evalueze gradul de ocupare al valențelor subordonative ale fiecărui astfel de „centru” sintagmatic. Or, numărul și tipul valențelor posibile, pentru multe din intrările de dicționar, rămâne discutabil. Spre a oferi doar două exemple: a) GALR I declară (p. 336) verbul *a ninge* zerovalent (e adevărat că în context e vorba despre numărul de actanți „obligatorii”); introducerea unei atare specificări, ca instrucțiune, în lexiconul analizorului ar genera dificultăți în cazul unor texte totuși simple, cum e notoriul *Neaua-l ninge, nu-l atinge*; b) invers, verbe ca *a aranja*, *a cumpăra*, *a vinde* sunt listate, în același volum, printre bivalente; totuși ne sunt mai mult decât familiare situațiile în care astfel de verbe sunt utilizate „absolut” (*Lasă că aranjez eu.*) sau fac parte din macrostructuri speciale (răspunsuri la întrebări: *Am rezolvat.*; construcții adversative: *eu cumpăr, nu vînd.*); „informat” că verbul *trebuie* să aibă două „complineri”, analizorul va da greș în oricare dintre aceste cazuri. În schimb, scoaterea în evidență a *flectivelor* și *conectorilor* reprezintă un mod de a începe care ne pune în fața unor date palpabile: peste tot unde avem un relatem, avem o relație și deci o sintagmă.

- extensibilitatea (în cadrul aceluiași nivel *gramatical* a) analizei sintagmatice dincolo de limitele propoziției ar permite tratarea uniformă a oricărei structuri sintactice, de oricât de mare complexitate, pînă la marca separării frazale, punctul ortografic.

Posibile neajunsuri ale acestui mod de a proceda privesc următoarele aspecte:

- eventualele omonimii, mai ales la nivelul flectivelor (spre exemplu N/Ac, G/D), ar putea crea situații de indecidabilitate între funcții;
- relațiile nemarcate prin conector sau flectiv (de ex., situațiile de juxtapunere, predicatul „intonațional”⁹) ar fi greu de identificat;
- analiza ar avea o claritate mai redusă în domeniul coordonării, domeniu asociat de profesorul clujean multiplicității¹⁰ (deci „deschis” unor situații care unui analizor non-uman îi vor apărea drept ambigue);
- în condițiile în care distincția între unele funcții sintactice ale gramaticii „clasice” (ca, de ex., cea între complementul de loc și cel de timp) e una care se face mai degrabă lexical¹¹, probabil că inventarul categoriilor recunosibile de către program va trebui redus (în cazul complementelor, spre exemplu, o subclasificare probabilă ar fi: direct/indirect [datival]/prepozițional/ circumstanțial).

Avantajul de departe cel mai important pe care, însă, l-ar asigura alegerea, ca punct de plecare, a concepției gramaticale a lui D. D. Drașoveanu ar fi, în opinia noastră, enorma (și *pe deplin justificata*, din punct de vedere *faptic*) *simplificare teoretică* pe care o aduce fuziunea diferitelor subdomenii și „nivele”, pe care eram obișnuți a le atribui gramaticii, într-unul singur, caracterizabil pe baza unui singur tip de unitate (minimală și maximală¹²), și anume *sintagma*.

2. Cum am specificat deja, prezentarea rezumativă a concepției drașoveniene privitoare la nivelul sintagmatic constituie principala preocupare a lucrării de față. În această viziune, limba (și actualizările ei în vorbire) ar prezenta doar trei niveluri:

lexem – RELAȚIE – lexem	niv. III Sintagmatic
lexem (= fonem + SENS)	niv. II Lexical
FONEM	niv. I Fonetice

[cf. Drașoveanu 1977a, fig. 2, p. 30]

Mai mult decât atât, o observație a profesorului clujean menționează abținerea sa de la a discuta cazul special al primului nivel, cel fonematic¹³. Fiecare

⁹ Hortativ-imperativ (ex. *Na! Iată!*) sau apelativ (ex. *N Sanda!*; *V Ioane!*) – cf. Drașoveanu 1997k, p. 202.

¹⁰ Cf. Drașoveanu 1997f, p. 59.

¹¹ „Cît privește diversitatea complementului, ea este în mare măsură extragramaticală.” (Drașoveanu 1997f, p. 61, nota 3).

¹² Cf. Drașoveanu 1997a, p. 34.

¹³ Mai exact, de la a intra într-o dezbateră privitoare la întrebarea: este acesta *un nivel separat* în accepțiunea proprie a cuvântului?

dintre celelalte două nivele (care sunt incontestabile ca atare) se caracterizează prin apariția câte unui „fapt de limbă nou”, care, pe de o parte, dă caracterul specific și determină denomiția planului cu pricina, pe de alta – cum e și firesc –, justifică existența unei discipline lingvistice autonome, corespunzătoare. Lingvistica sincronică, sistemică¹⁴ a limbii ar consta, înțelegem, din fonetică, lexicologie și gramatică (= sintagmică). În cazul nivelului lexical, faptul nou e chiar sensul termenilor (latura de conținut a semnelor lingvistice); în cazul celui sintagmic sau gramatical, noutatea o reprezintă relația¹⁵.

Într-un cuvânt: *întreaga gramatică*¹⁶ a limbii române (și este evident că acest sistem analitic poate fi aplicat oricărei alte limbi care operează cu conectori și flexive) este, *astfel, redusă la un singur principiu*, cel al *relației*, care cunoaște o bifurcație în ce privește modalitățile sale de realizare: avem, pe de o parte, o sintagmică flexională, pe de alta, una joncțională – după cum relația e „purtată” de flexiv, respectiv de conectiv¹⁷.

Această concepție – pe care cred că nu trebuie să ne sfiim a o numi *revoluționară* – presupune, în desfășurarea/argumentarea ei din volumul Drașoveanu 1997, cel puțin șapte „momente”, pe care le vom enumera în ordinea lor de la *teoretic la aplicat* („apăsând”, firește, asupra primelor dintre ele).

2.1. Argumentarea de principiu (așadar, anterioară teoriei gramaticale propriu-zise) a ideii că „morfologia” și „sintaxa” sunt, în fapt, *fațetele de expresie, respectiv de conținut ale uneia și aceleiași realități gramaticale*. Aici, profesorul clujean aduce, pe de o parte¹⁸, trei argumente „negative”, arătând gravele neajunsuri ce decurg din separarea celor două domenii: a) se rupe expresia de conținut, cele două laturi care constituie semnul lingvistic¹⁹ fiind privite drept

¹⁴ Această precizare ne pare necesară, dat fiind cadrul general-teoretic *integralist* în care se desfășoară prezenta investigație. În viziunea coșeriană, pentru a delimita în interiorul planului idiomatice al limbajului acel domeniu care corespunde „limbii” structuraliste (saussureiene), e necesar să scoatem mai întâi din discuție, pe rând, acele aspecte ale competenței care țin de cunoașterea lucrurilor, metalimbaj, discursul repetat și diacronia vorbitorilor (acestea i-ar corespunde o istorie a limbii înțeleasă într-un sens special, ca istorie a competenței); după aceste eliminări ne găsim în fața dualității limbă istorică vs. limbă funcțională; primul domeniu e studiat de trei științe ale varietății interne a limbii, și anume dialectologia, sociolingvistica și stilistica, iar celălalt – în fine! – e domeniul gramaticii (într-o accepțiune mai largă, una care ar cuprinde toate cele trei nivele specificate de D. D. Drașoveanu) (cf., de ex., Coșeriu 1983, p. 36-50, sau întreg capitolul *Limba funcțională* din Coșeriu 1973/2000).

¹⁵ Cf. Drașoveanu 1997a, p. 30.

¹⁶ Este vorba atât de domeniul-obiect (cel pe care E. Coșeriu îl numește Gramatica₁), cât și de știința care îl studiază (Gramatica₂, cf. Coseriu 1978, p. 19), într-o firească adaptare a demersului investigativ și de sistematizare la caracteristicile câmpului obiectual de referință.

¹⁷ Cf. Drașoveanu 1997a, p. 29-30.

¹⁸ Cf. Drașoveanu 1997a, p. 26.

¹⁹ „Semnul lingvistic este o entitate psihică cu două fețe [...]. Aceste două elemente sunt strâns legate și se implică unul pe celălalt.” (Saussure 1998, p. 86); și: „Deși semnificatul și semnificantul sunt, fiecare luat în parte, pur diferențiale și negative, combinarea lor este un fapt pozitiv; este singura specie de fapte pe care le comportă limba, pentru că proprietatea caracteristică a instituției lingvistice este tocmai cea de a menține paralelismul între aceste două ordine de diferențe.” (Saussure 1998, p. 133).

entități aparte; b) conectivul nu mai apare deloc ca fapt morfologic, în schimb apare în sintaxă cu ambele sale laturi, expresie și conținut; c) se bulversează raportul între disciplinele aflate în discuție și obiectul lor: prin „împărțirea” domeniului de referință între morfologie și sintaxă, acesteia din urmă i-ar reveni doar conectivele; or, se știe că analiza sintactică privește și funcții realizate prin flective. Pe de altă parte, ni se oferă²⁰ și două justificări „pozitive” ale necesității de a privi cele două domenii drept „componentele aceluiași întreg”²¹: a) echivalența de sens relațional²² între *solzii peștilor sunt...* și *solzii la pești sunt...*; b) invers proporționalitatea volumurilor de flective relaționale vs. de conective ce poate fi observată, spre exemplu, în compararea limbilor sintetice cu cele analitice.

2.2. Definierea propriu-zisă a nivelului sintagmatic drept nivel al flectivelor și conectivelor, cu sensurile lor relaționale; cele două elemente de expresie sunt numite cu termenii generici *gramatem* și *relatem*²³; odată recunoscută realitatea lingvistică astfel denumită, intrăm în chiar „inima” sistemului gramatical al lui D. D. Drașoveanu. Pentru acuratețe, voi cita această porțiune crucială:

„Cu ajutorul lui [al *relatemului*, n.n. C.V.], definim relația (raportul) sintagmatică interlexematică: *solidaritatea dintre un sens relațional și un relatem*:

RAPORT	expresie conținut	RELATEM (flectiv sau conectiv) SENS RELAȚIONAL
--------	----------------------	---

[...] Cu un conținut și o expresie deosebite de ale tuturor celorlalte fapte de limbă, raportul (R) constituie deci o entitate net distinctă, justificând instituirea între nivelurile limbii a celui sintagmatic.

[...] El, raportul, constituie, în exclusivitate, obiectul de studiu al gramaticii – înțelesă ca disciplină a sintagmaticii cuvintelor...”²⁴

2.3. Respingerea ideii că propoziția sau fraza ar reprezenta realități de ordin superior în raport cu sintagma, justificând astfel afirmarea existenței unui nivel (sau a mai multora) supra-sintagmatic(e). Aici, profesorul clujean afirmă fără ezitare că sintagma reprezintă generalul, ale cărui particularizări sunt fraza, propoziția și sintagma însăși; o propoziție e doar o sintagmă în care relația e „purtată” de desinența unui verb finit (flectivul de acord verbal), iar o frază e sintagma în care relația e marcată de un conectiv cu regim personal-predicativ (conjunție, relativ etc.) sau de flectivul *să*²⁵.

²⁰ Cf. Drașoveanu 1997a, p. 27.

²¹ Drașoveanu 1997a, p. 25.

²² Emma Tămăianu-Morita (vezi *infra*) folosește sintagma „*semnificat* relațional”, mai apropiată de cadrul teoretic coșerian în care se desfășoară toate cercetările/studiile de lingvistică ale colectivului nostru.

²³ Cel de-al doilea termen este considerat cel mai potrivit pentru realitatea denumită (cf. Drașoveanu 1997a, p. 29).

²⁴ Drașoveanu 1997a, p. 29.

²⁵ Cf. Drașoveanu 1997a, p. 32.

2.4. Justificarea, pe baza caracterului linear al semnului lingvistic²⁶, a ideii că *toate sintagmele sunt* (ca structuri T–R–T) *binare*. Unidimensionalitatea lanțului de expresie face imposibilă „situarea unui al treilea T, relat cu cei doi sau cu vreunul din ei prin același R”²⁷. Binaritatea generalizată a relațiilor gramaticale nu doar că îl va obliga pe analist la o simplificare/uniformizare a schemelor sintagmice cu care lucrează, dar va provoca și o necesară defalcare a sintagmelor subordinative după *direcția legăturii*²⁸: spre dreapta (cazul majorității flectivelor) sau spre stânga (cazul conectivelor, cu excepția „postpoziției” *de* și a anumitor relative)²⁹.

2.5. Punerea în discuție a *unicității* ca o categorie sintactică de maximă importanță: plecând de la ideea preliminară că aceasta ar fi o caracteristică a subordonării (în contrast cu coordonarea, caracterizată prin *multiplicitate*), gramaticianul clujean o definește inițial drept „imposibilitatea unei a doua funcții, identică cu prima și necoordonată cu aceasta”³⁰. După un întreg demers analitic, ce străbate funcțiile sintactice realizate cazual, prepozițional, prin conjuncții subordonatoare și prin acord (verbal, adjectival), autorul își nuanțează poziția³¹, recurgând la distincția unicitate a funcției vs unicitate a modului de realizare a acesteia și alegând drept definitiv cel de-al doilea dintre aceste criterii³²: prin unicitate va trebui să înțelegem, în consecință, „*imposibilitatea existenței, în dependența unui termen regent, a unui al doilea termen subordonat, construit în același fel ca unul dat*” (s.a.)³³. Cum se poate lesne deduce, specificarea regulilor de unicitate va aduce și ea un spor de acuratețe analizorului sintactic automat.

2.6. Specificarea unui set de 10 antinomii³⁴ între Rs [relațiile subordonatoare] și Rc [relațiile coordonatoare]³⁵. Dintre acestea, cel mai important pentru noi (în perspectiva SIASTRO) ar fi faptul că Rs sunt aderente cu Ts, căruia îi impun regim (iar prin această dominanță Rs îi stabilește lui Ts și o orientare³⁶ în lanțul vorbirii –

²⁶ „Fiind de natură auditivă, semnificantul se desfășoară numai în timp și are caracteristicile pe care le împrumută de la acesta: a) *el reprezintă o întindere* și b) *această întindere este măsurabilă într-o singură dimensiune*: este o linie.” (Saussure 1998, p. 88).

²⁷ Drașoveanu 1997b, p. 36.

²⁸ Pentru cazul conectivelor: „Cum direcția legăturii este de la Ts [termenul subordonat] la Tr [termenul regent], rămâne ca ea să depindă de poziția conectivului față de Ts: dacă conectivul precedă pe Ts (dacă se află la stânga lui), legătura este de la dreapta la stânga, iar dacă conectivul este în dreapta lui Ts, legătura este de la stânga la dreapta” (Drașoveanu 1997e, p. 56).

²⁹ Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997e. Pentru analizorul SIASTRO, aceste indicații topice sunt, firește, cum nu se poate mai prețioase.

³⁰ Drașoveanu 1997f, p. 60.

³¹ Principalul motiv pare a-l reprezenta situația „atributului adjectival”, sau, mai exact, a sintagmelor prin acord adjectival, în cazul cărora profesorul clujean admite până la 7 subordonați ai aceluiași regent: *înseși aceste interesante zece piese mici sunt toate utile*, cf. Drașoveanu 1997f, p. 66.

³² Un rezultat imediat al acestei opțiuni teoretice l-ar putea reprezenta reducerea numărului categoriilor sintactice, în măsura în care „unele funcții sunt rezultatul clasificării după un criteriu extralingvistic [...], iar în cazul unora limitele sunt labile...” (Drașoveanu 1997f, p. 67).

³³ Drașoveanu 1997f, p. 67.

³⁴ Cf. Drașoveanu 1997g, p. 73.

³⁵ Pentru o reorganizare/prezentare mai pe larg a acestora, vezi *infra*, D. Vîlcu 2007.

³⁶ Cf. Drașoveanu 1997d, p. 48.

lucru despre care am vorbit ceva mai sus). Astfel, Rs „crează funcție”³⁷: devine evident că, în viziunea drașoveniană, domeniul *subordonării* capătă importanța primară, Rs formând „axa de rezistență” a analizei gramaticale.

2.7. În fine, realizarea unor adevărate schițe monografice³⁸ ale categoriilor de relație și ale funcțiilor pe care acestea le realizează³⁹. Aici ar trebui precizat, desigur, că în multe privințe „verdictele” analitice ale lui D. D. Drașoveanu diferă serios de cele „clasice” în gramatica românească (spre a da doar câteva exemple: tratarea NP sau a EPS drept rezultante ale unor sintagme binare condiționate⁴⁰, problema distincției între *pe* morfem și *pe* prepoziție⁴¹, ideea că în sintagma predicativă verbul e subordonat nominalului⁴² etc. etc.). De aici rezultă, pentru cei implicați în proiectul SIASTRO, necesitatea de a lua în discuție fiecare dintre aceste decizii „punctuale” și de a stabili o poziție comună (care va fi și interpretarea „oficială” pe care o va furniza în mod automat analizorul).

3. În ce privește posibilitățile de apropiere între teoria sintagmică a gramaticianului clujean și lingvistica integrală, vom menționa aici doar două⁴³ dintre principiile analizei structurale – așa cum le enunță Eugeniu Coșeriu în ale sale *Lecții de lingvistică generală* – încercând să arătăm, pe scurt, că demersul lui D. D. Drașoveanu e pe deplin compatibil cu acest cadru conceptual și metodologic.

3.1. Ideea potrivit căreia morfologia și sintaxa reprezintă dimensiunile de expresie, respectiv de conținut ale aceluiași fenomen este pe deplin corelabilă cu principiul fundamental al analizei (și concepției) structural(ist)e, *principiul funcționalității*: „într-o limbă sunt constitutive faptele idiomatic funcționale ale acesteia”; „într-o limbă sunt constitutive numai acele fapte pe care ea însăși le delimitează prin intermediul diferențelor în cele două planuri ale semnelor sale”⁴⁴.

³⁷ Aceasta este definită în două moduri: a) „grupul Rs + Ts”; b) „ceea ce actualizează o valență pasivă a unui Tr” [termen regent] (Drașoveanu 1997g, p. 75).

³⁸ Pentru o prezentare exhaustivă a acestora, vezi *infra*, Tămăianu-Morita.

³⁹ Cum sunt Drașoveanu 1997h, Drașoveanu 1997j.

⁴⁰ Cf. Drașoveanu 1997b, p. 37.

⁴¹ Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997i.

⁴² Cf. , de ex., Drașoveanu 1997f, p. 65.

⁴³ Nu vom mai discuta aici celelalte două principii structuraliste, al opoziției și al neutralizării (cf. Coșeriu 1973/2000, p. 187-195, 197-211), și aceasta, din două motive: opoziția e văzută de Coșeriu drept „manifestare a funcționalității în unitățile de limbă” (*ibidem*, p. 187), iar neutralizarea ca „o importantă restricție în ce privește manifestarea opozițiilor într-o limbă” (*ibidem*, p. 197), ceea ce înseamnă, pe de o parte, că avem de-a face cu realizarea/limitarea acțiunii principiului funcționalității, pe de alta, că o discuție serioasă despre opoziție și neutralizare nu se poate face în termeni generali, ci aplicat la fapte lingvistice particulare.

⁴⁴ De asemenea: „o diferență materială oarecare reprezintă un ‘fapt de limbă’ dacă ea este funcțională în limba respectivă, adică dacă pot să-i corespundă deopotrivă diferențe de semnificat; iar o diferență în conținut reprezintă un fapt de limbă dacă în aceeași limbă îi corespund și diferențe specifice în expresia materială” și: „Cât privește elementele diferențiale ale expresiei și conținutului, acest principiu este valabil mai ales ca normă negativă (importantă în special pentru compararea unor limbi diferite): o diferență materială (chiar constantă) nu trebuie considerată fapt de limbă în sens strict, ci fapt de vorbire (de realizare a limbii) dacă nu implică niciodată diferențe de semnificat. Iar o diferență semantică gândită sau intuită ca atare nu trebuie considerată ca fapt de limbă (distincție proprie limbii sau limbilor în discuție) dacă acesteia nu îi corespunde nici o expresie specifică. Cât

Orice tratare a domeniului gramatical care operează cu o separare (sau chiar ierarhizare) a morfematicului și sintacticului își „trădează” obiectul, dat fiind că se abate de la această regulă primară de structurare internă a limbii⁴⁵.

3.2. De asemenea, insistența lui D. D. Drașoveanu asupra ideii *unicității* funcției sintactice subordonatoare, idee ce dă rezultate analitice corecte pentru mai tot câmpul sintactic al limbii române, mai puțin pentru cazul funcțiilor realizate prin acord adjectival – și chiar când avem de-a face cu acestea din urmă, poate fi reformulată, insistând nu asupra funcției⁴⁶, ci asupra modului ei de realizare –, trebuie, credem, apropiată de *principiul sistematicității*, pe care Coșeriu îl numește o „supoziție rațională” privitoare la „economia funcțională” a limbii⁴⁷. Avem de-a face, altfel spus, cu o *tendință* a oricărei structurări idiomatice, cu un proces care nu se manifestă exhaustiv și cu maximă rigurozitate, dar care poate fi totuși descris de către lingvist ca dominant în sistem.

4. Concluzii

Așa cum am spus-o de la început, lucrarea de față reprezintă mai degrabă o cartare primară decât o evaluare „încheiată”. Tot ceea ce se poate spune de pe acum este că sistemul de analiză sintagmatică D. D. Drașoveanu promite să asigure o excelentă bază pentru demersul lingviștilor participanți la proiectul SIASTRO, și aceasta pentru cel puțin trei motive:

1. sensibila simplificare practică a sarcinilor legate de construcția analizorului;
2. marea coerență internă a acestei concepții teoretice, una care unifică și uniformizează domeniul – ce se revelează astfel a fi fost doar în aparență neomogen al – gramaticalului;

privește unitățile de limbă, principiul funcționalității e valabil în sens pozitiv: unitățile unei limbi există ca fapte funcționale ale acesteia.” (Coșeriu 1973/2000, p. 160).

⁴⁵ Acest aspect trebuie, la rândul lui, avut de fiecare dată în vedere: este vorba despre structurarea (de formă și conținut) a unei anumite limbi, nu despre vreo „gramatică” supraidiomatică ale cărei categorii s-ar „îmbrăca” doar, în fiecare limbă, într-o haină formală (expresie) diferită. În acest sens, vom avea a ne întreba, spre exemplu, dacă „complementul de timp, de loc” etc. reprezintă categorii „gramaticale ale românei și dacă, în ciuda diferențelor de realizare (în cazul unui termen subordonat substantival, realizare desinențială în „acuzativul timpului” vs prepozițională), avem a le trata drept (câte) o categorie unitară. Am arătat ceva mai sus, discutând problema *unicității*, că D. D. Drașoveanu discuta tocmai necesitatea de a revizui lista „funcțiilor sintactice” (vezi, *supra*, nota 31). Aceasta, fiindcă „nu are importanță faptul că anumite semnificări sunt gândite sau se cunosc datorită cunoașterii lucrurilor desemnate: ceea ce contează este dacă limba face sau nu distincția și dacă în fiecare caz există sau nu limite semantice date de limba însăși. Astfel, spaniolii, italienii etc. deosebesc, firește, bunica maternă de cea paternă, dar le desemnează pe ambele cu același cuvânt (*abuella, nonna* etc.), în timp ce suedezii nu numai că le disting în realitatea extralingvistică, ci le diferențiază și lingvistic, numind bunica maternă *mormor* (mama mamei) și pe cea paternă *farmor* (mama tatălui). Dacă, de exemplu, într-o carte în spaniolă se vorbește despre o *bunică*, suedezul care o traduce va trebui, prin urmare, să se întrebe dacă este vorba de bunica maternă sau de cea paternă, iar dacă textul nu o spune deloc, va trebui să se decidă pentru *mormor* sau *farmor*” (Coșeriu 1973/2000, p. 185).

⁴⁶ Ceea ce, așa cum am arătat, ne poate face să revizuim inventarul funcțiilor.

⁴⁷ Vezi, în acest sens, Coșeriu 1973/2000, p. 195-197.

3. importanțele și fertilele posibilități de „acordare” a acestei teorii parțiale/teritoriale⁴⁸ cu cadrul general al lingvisticii integrale.

BIBLIOGRAFIE

- Coșeriu 1952/2004 = Eugeniu Coșeriu, *Sistem, normă și vorbire*, în *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 9-114.
- Coșeriu 1973/2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura Arc, 2000.
- Coșeriu 1976/1978 = Eugenio Coseriu, *Lógica del lenguaje y lógica de la gramática*, în *Gramática. Semántica. Universales*, Madrid, Editura Gredos, 1978, p. 15-49.
- Coșeriu 1988/1992 = Eugenio Coseriu, *Competencia lingüística. Elementos de la teoría del hablar*, Madrid, Editura Gredos, 1992.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
- Drașoveanu 1975 = D. D. Drașoveanu, *Categoriile gramaticale de relație și de opoziție ale limbii române*, în „Cercetări de lingvistică”, XXIII, nr. 2, p. 177-181.
- Drașoveanu 1997a = D. D. Drașoveanu, „Sens relațional” – categoria centrală a sintagmicii, în Drașoveanu 1997, p. 21-34.
- Drașoveanu 1997b = D. D. Drașoveanu, *De la unidimensionalitate la binaritate*, în Drașoveanu, 1997, p. 35-39.
- Drașoveanu 1997c = D. D. Drașoveanu, *Relația – creatorul termenilor*, în Drașoveanu, 1997, p. 40-44.
- Drașoveanu 1997d = D. D. Drașoveanu, *Relația – organizatorul termenilor*, în Drașoveanu, 1997, p. 45-51.
- Drașoveanu 1997e = D. D. Drașoveanu, *Legături sintactice de la stînga la dreapta*, în Drașoveanu, 1997, p. 52-58.
- Drașoveanu 1997f = D. D. Drașoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în Drașoveanu, 1997, p. 59-72.
- Drașoveanu 1997g = D. D. Drașoveanu, *Alte antinomii în dihotomia coordonare/subordonare*, în Drașoveanu, 1997, p. 73-77.
- Drașoveanu 1997h = D. D. Drașoveanu, *Categoriile gramaticale de relație ale limbii române*, în Drașoveanu, 1997, p. 78-93.
- Drașoveanu 1997i = D. D. Drașoveanu, *Flectivul pe /vs/ prepoziția pe*, în Drașoveanu, 1997, p. 107-112.
- Drașoveanu 1997j = D. D. Drașoveanu, *Nominativul și acuzativul – schițe sintactice cu adnotări*, în Drașoveanu, 1997, p. 119-130.
- Drașoveanu 1997k = D. D. Drașoveanu, *Predicatul. Definiție. Clasificare – desinențial și intonațional*, în Drașoveanu, 1997, p. 195-208.
- GALR I, II = *Gramatica limbii române*, vol. I, *Cuvântul*, vol. II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Saussure 1998 = Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, Iași, Editura Polirom, 1998.
- Tămăianu-Morita 2008 = Emma Tămăianu-Morita, *Tipologia sintagmelor în modelul D. D. Drașoveanu. Posibile aplicații în proiectul SIASTRO*, supra, p. 137-150.
- D. Vilcu 2008 = Dina Vilcu, *Conceptul de relație în opera gramaticală a lui D. D. Drașoveanu*, supra, p. 127-135.

⁴⁸ În sensul raportării ei la un subdomeniu (cel al limbii funcționale) al uneia (cea idiomatică) dintre cele trei competențe coșeriene. Pentru distincția, în domeniul-obiect, între tipurile de cunoaștere intuitivă (elocutională, idiomatică, expresivă), de conținut (designat, semnificat, sens) și, în domeniul-știință, între „lingvisticile” designațională, semnificațională și a sensului, vezi, de ex., Coșeriu 1988/1992.

THEORETICAL PRELIMINARIES TO THE GRAMMATICAL ANALYSIS
IN *SIASTRO* PROJECT. SYNTAGMIC LEVEL

(Abstract)

This study is to be correlated with the ones (also presented in this volume) of my colleagues Emma Tămăianu-Morita and Dina Vîlcu. It outlines three important ways in which the *SIASTRO* project could be developed on the basis of the grammar proposed by D. D. Draşoveanu. The first dimension regards the practical advantages brought by this system of analysis. The second one is theoretical, presenting the definition of a single (and fully unitary) grammatical level of language - the syntagmic level. Finally, a meta-theoretical problem is discussed: the compatibility between the above-mentioned grammar and Integral Linguistics.

*Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31*